

Referents Espirituals per al Diàleg Interreligiós a la Mediterrània

Taller 1: La cura espiritual personal

Tot compromís i voluntat ètica de transformació del món en que vivim es fonamenta sobre la responsabilitat de transformació de sí mateix. L'espiritualitat és aquesta força de transfiguració essencial que es dona entre la persona i el món, l'eix de la qual és l'esforç de despullament i transparentació del jo en front del Misteri. Aquest treball de transformació interior es pot presentar com a una sinergia entre dos maneres d'entendre la *cura de sí*: d'una banda la curació de les opacitats i rigideses del propi jo auto-centrat, de l'altra la consideració o cura del propi sí més pregó. Com hem de comprendre i formular el subtil equilibri (que obre a la sana auto-transformació) entre esforç de renúncia a les nostres tendències i acceptació de la nostra naturalesa? Quina relació hi ha entre pacificació de l'ànima, buidament de sí o extinció de l'ego i la plenitud regeneradora assolida per aquest auto-transcendiment?

El treball de cisell de l'ànima és també un aprenentatge essencial per a assolir un estat de salut en la manera de relacionar-se a l'altre, d'acceptar-ne la naturalesa i afavorir-ne el despertar. La cura espiritual – pel fet d'obrir a l'estat de salut i integritat de la persona i del seu estar-en-relació – representa així un dels vectors més fonamentals per al desenvolupament de la nostra societat. De quina manera en podem definir conjuntament el paper i el lloc que li pertoca en un projecte comú de desenvolupament societari?

Aquest taller es proposa a) com a espai de confrontació entre els diferents camins d'auto-transformació que apunten a reintegrar la persona a la plenitud de l'ésser i de l'estar-en-relació, b) com a laboratori de recerca d'una línia interreligiosa de treball d'auto-transformació espiritual, i c) com a ocasió de reflexió conjunta sobre la manera d'arrelar més pràcticament aquesta eina essencial a la societat contemporània. Per tal d'afrontar amb eficàcia aquesta tasca es proposa d'elaborar cada aportació a partir de les següents qüestions:

- 1) Quin precepte, indicació, relat, aforisme, consell... – avançat per un referent espiritual en tant que eina, pauta o exemple del treball d'auto-transformació i de despertar espiritual – consideres fonamental i/o peculiar de la teva tradició?
- 2) Quin paper juga aquest ensenyament en el conjunt del treball d'auto-transformació de la persona característic de la tradició de referència?
- 3) De quina manera es tradueix pràcticament en el dia a dia de l'existència individual?
- 4) Quines pràctiques pedagògiques o activitats grupals es podrien pensar i proposar per a cultivar-ho en el marc laic de la societat contemporània?

El taller té com a objectiu (a més d'una síntesi final en forma esquemàtica) la possible delineació pràctica d'unes pautes acordades de interiorització del silenci com a convinença espiritual en el auto-silenciament.

Taller 2: La cura de la comunitat humana

Si hi ha una característica comuna a totes les tradicions religioses és certament la importància donada a un sentit de regulació ètica de les relacions interpersonals capaç de fomentar la igualtat, la justícia i l'harmonia social. Tot i que més d'una vegada s'hagi intentat d'esbossar una ètica universal o mundial, les maneres d'entendre l'ètica i la moral

son diferents tant com ho són les experiències fonamentals d'on broten els diferents paradigmes espirituals (es pensi, per exemple, a la remarcable diferència entre l'idea de moral per taoisme / confucianisme i per les religions monoteistes). Tanmateix això no significa que hem de renunciar a confluïr i convenir sobre la necessitat d'una ètica reconeguda per tota la comunitat humana – que és sense cap dubte l'emergència del nostre temps –, sinó que hem de ser capaços de formular una cura comunitària de la dimensió social a partir dels punts en comú així com de les peculiaritats més destacades. Si és important, per exemple, assumir un compromís d'ajuda i solidaritat cap a les situacions existencials precàries i de marginació social (deure comunitari explícit pels monoteismes), també és fonamental aprendre a desenvolupar la capacitat “més extremo oriental” de deixar de banda les intencions pre-definides de marcar el procés de rescat i emancipació, per a afavorir en canvi el desenvolupament natural i espontani de les inclinacions individuals. Quin paper tenen les tradicions espirituals en la promoció d'un model ètic d'intervenció social més savi i més present en les polítiques públiques? És possible elaborar un projecte de cura social comunitària que no es limiti a la declaració de bons propòsits solidaris, sinó que explori també noves modalitats d'inscriure les activitats de conscienciació ètica i compromís social en el teixit de les relacions múltiples de la societat civil?

Cara a la freqüent impotència de la “universalitat” desencarnada dels drets humans, avui en dia resulta necessari cultivar un sentit de la cura social que sàpiga aglutinar la comunitat humana entorn d'un nou projecte de desenvolupament societatari lliure dels interessos econòmics i dels beneficis purament individuals. Les tradicions religioses tenen la responsabilitat de reclamar la integració de la defensa dels drets humans i de les llibertats individuals amb la defensa de la inalienabilitat dels deures ètics col·lectius. Si d'una banda, per exemple, es podria promoure el dret de cada persona a desenvolupar les pròpies potencialitats individuals i realitzar la pròpia funció particular d'harmonització en la societat (destí o naturalesa dhàrmica particular), de l'altra banda és també deure de la comunitat humana desenvolupar les condicions existencials i socials necessàries per a que aquestes diferents potencialitats puguin expressar-se harmònicament, i això no podrà fer-se realitat fins que imperin desigualtats d'oportunitats entre pobles, entre ciutadans de primera i de segona o entre riba nord i sud del mediterrani. L'exemple i l'ensenyament dels diferents referents espirituals (des del deure d'hospitalitat, de auxili als indigents i oprimits fins a la generositat, la compassió i la no-violència) són una riquesa inestimable que hem d'aprendre a defensar públicament d'una manera més explícita i pragmàtica.

Tot i així, no hi pot haver un compromís comunitari de cura social si tal compromís no està fonamentat en el reconeixement i l'encarnació d'aquesta cura en la vida personal. Com es pot pretendre, per exemple, de promoure eficaçment la pacificació dels conflictes nacionals o internacionals, si no aprenem a cercar la pau dia a dia, puntant a la pacificació dels nostres mateixos conflictes interpersonals (en família, al lloc de treball, a l'escola, etc.)? Com podem pretendre de convenir sobre la necessitat d'un compromís comunitari de solidaritat social si no es promou, al mateix temps, la conscienciació de que el compromís ètic cap a l'altre és també ocasió de realització existencial pròpia? La irrupció en la vida personal de la necessitat aliena és, en efecte, un factor i una ocasió de trencament del egocentrisme que ofega la salut espiritual individual: la cura social és així inseparable de la cura espiritual personal. Això implica tornar a posar en el centre de la convivència la qüestió del sentit de la vida i de la vida en comú, per a moure-se cap a una comunitat humana que experimenta la pròpia unitat com a solidaritat interpersonal i col·lectiva.

Es proposa d'elaborar cada aportació al taller a partir de les següents qüestions:

- 1) Quin precepte, principi, relat, aforisme, consell... – avançat per un referent espiritual en tant que eina, pauta de comportament o exemple de compromís de cura social i comunitària – consideres fonamental i/o peculiar de la teva tradició?

- 2) De quina manera es tradueix pràcticament en el dia a dia de les relacions interpersonals?
- 3) Quines implicacions tindria si es apliques programàticament a casos concrets de disharmonia social presents en la nostra societat?
- 4) Quines iniciatives col·lectives o activitats comunitàries es podrien pensar i proposar per a cultivar-ho en el marc laic de la societat contemporània?

Taller 3: *La cura del món natural*

L'era de la modernitat tècnica i econòmica ens voldria resignats a una visió del món desesperançadora; mecanicisme, materialisme i instrumentalització han intentat aversar-nos a un món natural concebut com mer entorn, com a medi extern separat de la persona, com a suma inerta d'objectes explotables i mercantilitzables destinats a satisfer el desig d'acumulació i les necessitats d'expansió, emprats per a calmar les inseguretats existencials i engordir identitats planes i efímeres, un món com a espai asèptic i indiferent, lloc de lluita i competició entre ambicions individualistes, un món fet per apoderar-se'n, per ser dominat, consumit i explotat.

Les tradicions espirituals representen un territori de resistència a aquesta visió insostenible i reduccionista: per elles el món és lloc de manifestació del Misteri. Tot i que cada tradició compren i desenvolupa aquesta convicció d'una manera diferent, més o menys explícitament concorren totes a concebre el món com a rostre de lo sagrat, com a lloc d'irrupció, comunicació o presència del invisible. Els mateixos fenòmens de la naturalesa – des de l'alternança de sol i nit fins a les manifestacions naturals més discretes – són com a miralls en que podem reconèixer la vida i la presència de l'Ésser, manifestacions dels ritmes intrínsecs a tot tipus de transformació, signes que es donen en els horitzons del món i en nosaltres mateixos. Si un cel resplendent en la brisa alleujadora o el respir de les coses després d'un temporal o bé la petita flor que s'erigeix de la fang poden ser revelacions de l'interior, de la mateixa manera un cataclisme natural és revelació de l'estat de malaltia de la terra i del nostre ésser col·lectiu. El món natural, experimentat d'aquesta manera, suscita respecte, meravella, gratitud, fascinació per la vida que l'ànima, reverència pel misteri que guarda i manifesta. De quina manera podem cultivar aquesta sensibilitat als ritmes de la naturalesa en tant que miralls de la vida i de la presència de l'Ésser, vida i presència a la qual participem?

Adonar-se d'aquesta interconnexió íntima i global ens permet de reconèixer la solidaritat intrínseca entre tots els éssers. Això vol dir sentir els crits i el goig de la Terra, que es manifesten en els desastres i en els espectacles de la naturalesa, com la crida i la joia del nostre mateix ésser, i per tant assumir responsablement la relació d'interdependència entre la nostra persona, la Terra i la comunitat humana. Curar la Terra significa així curar les nostres tendències egocèntriques d'apropiació i utilització, significa desprendre's de l'idea que som separats i independents de l'entorn, de la vida i del benestar dels altres éssers vivents, i també significa curar el nostre sí més pregó, el misteri que compartim en el fons amb cada ésser i cosa. Tota circumstància en que es doni un cara a cara amb un ésser vivent es torna així ocasió per a desaferrar-se del propi jo objectivant i entrar en la veritable relació amb aquell ésser, escoltar-ne la crida com a un Tu que ens interpel·la d'una manera exclusiva, com a un Rostre que ens exhorta a contestar amb la presència integral del nostre ésser, és a dir, es torna ocasió per a posicionar-se responsablement en la reciprocitat viva de la relació amb la Terra, a on la caiguda de tota comprensió conceptual, de tota intenció objectiva i instrumental, permet d'escoltar l'harmonia tàcita del món i comprometre's èticament per la seva realització. De quina manera els diferents referents espirituals ens ensenyen a escoltar aquesta harmonia invisible i a cultivar-la pràcticament?

Les tradicions espirituals ens ajuden a respectar la vida del ésser al qual pertanyem i doncs a assolir més qualitat de vida per tots els éssers, nosaltres inclosos. Adoptar, per exemple, una alimentació vegetariana o sacrificar a través del ritm el sacrifici del animal destinat a l'alimentació no te pot-ser aquest sentit i aquest objectiu? El paper que la vida animal / vegetal i els ritmes naturals (solars, estacionals, agraris...) juguen en els ritus col·lectius i en les celebracions religioses son signes d'una cerca de convergència entre comunitat humana i ritme de la Terra. La ritualització implica aquesta connexió i intercanvi continu amb la Totalitat. Podem, avui en dia, revitalitzar i/o trobar noves pràctiques de sacrificialització del món i del temps en comú? Quines activitats simbòliques comunitàries podem desenvolupar per celebrar pluralment la connexió amb la Terra i la seva cura?

Tot considerant aquestes qüestions es proposa d'elaborar cada aportació tenint en compte les següents preguntes:

- 1) Quin precepte, actitud, principi, relat, aforisme, consell... – avançat per un referent espiritual en tant que eina, pauta o exemple de cura del món natural i/o cultiu de la solidaritat intrínseca entre els éssers – consideres fonamental i/o peculiar de la teva tradició?
- 2) De quina manera es tradueix pràcticament en el dia a dia de l'actitud ecològica individual?
- 3) Quines implicacions te en la recerca d'un desenvolupament sostenible i integral? De quina manera afectaria la manera de viure i els mitjans de producció?
- 4) Quines pràctiques educatives, iniciatives o activitats comunitàries es podrien pensar i proposar per a cultivar-ho en el marc laic de la societat contemporània?

Taller 4: La cura del logos

Tot projecte de desenvolupament societatari que es proposi com el resultat d'una convergència madura entre religions i cultures no pot prescindir d'una reflexió sobre l'instrument que fa possible tal trobada. El *logos* – en tant que paraula, discurs i raonament – és exactament aquest terreny comú a través (*dia*) del qual es dona tot diàleg (*dia-logos*) entre persones i visions del món diferents. Curar la dimensió de la conceptualització i de la comunicació és imperatiu per a garantir l'eficàcia del diàleg interreligiós tant com la seva projecció cap a la societat contemporània.

Un requisit ineludible d'aquesta cura és aquell que ens suggereixen els significats més coneguts del terme grec *logos*, és a dir, “raó, paraula i discurs”. Per a dirigir-se a la societat en el seu conjunt és de fet necessari convenir sobre un discurs comú, convenir sobre paraules i termes compartits per tothom, i curar al mateix temps la racionalitat d'aquest discurs, sense que això signifiqui haver de renunciar a la dimensió no-racionalitzable de l'experiència religiosa o espiritual; al contrari, s'haurà d'apostar per una *racionalitat oberta* al misteri: una racionalitat conscient de desconèixer, *sàvia* en el sentit socràtic del terme, és a dir, que sap de no saber, que sap d'ésser ignorant en front de l'Ésser i del Bé últims. Obrir-se a aquest tipus de racionalitat significa valoritzar l'esforç de conceptualització i modelització de molts referents espirituals – com per exemple (i fent aquí referència només a figures procedents dels països de parla catalana) Ramon Llull, Anselm Turmeda i Raimon Panikkar –, però, al mateix temps, significa també obrir-se a la saviesa del discurs filosòfic de tot temps i cultura, valoritzant tots aquells pensadors que han fet de la seva activitat de raonament un instrument d'aprofundiment ètic i de millorament de la societat. Això vol dir ampliar el sentit del terme espiritual, trobar-ne una nova definició que compregui també tots els esforços fets per la intel·ligència humana en direcció d'un món i una societat millors.

Aquest taller es proposa, aleshores, com a ocasió per a considerar específiques propostes conceptuals, de discurs i llenguatge (inclòs de traducció i exegesi innovadora) – avançades pels referents espirituals de tota tradició i cultura – com a eines valuoses per l'assoliment d'un discurs comú i plural capaç d'adreçar-se eficaçment a la societat laica contemporània. Es tracta d'una *cura del logos* que pren com concepte-eix de referència el significat més originari del terme *logos* (que es retroba també en els terme accadis més antics *lequ-laqu* així com en el àrab *'aql*), és a dir, “reunir, aplegar, unir, com-prendre”. L'ús que en fa, per exemple, Homer, atesta l'idea d'una recollida que pressuposa una tria d'elements i llur unificació segons un pla que governa aquesta elecció; així que, curar el logos, significarà: curar l'acte de reunir i posar en comú, determinar amb cura i atenció els elements que apleguem en aquesta agregació, curar finalment el discurs i el pensament que encarnarà aquesta síntesi o trobada entre diferents tradicions i referents espirituals. El terme *logos* es refereix així a una funció sintètica originària que permet d'instaurar nexes i relacions entre les coses que es donen a la consciència, unificant així les dades de l'experiència. I és exactament aquesta funció sintètica originària del *logos* que avui hem de valoritzar particularment, ja que ella és el reflex i la presència en l'ésser humà d'aquell *Logos* que Heràclit reconeix com a veritable principi còsmic: ordre, llei o harmonia eterna que regula l'ocórrer i l'esdevenir de totes les coses (fr. 1), principi comú i nexa que relaciona cada ésser i cosa (fr. 2 i 50). En definitiva, curar el logos significarà també tenir cura d'Allò que connecta íntimament totes les coses i tots els éssers, tant com curar l'harmonia unitària de llur esdevenir i desenvolupar-se.

Es proposa d'elaborar cada aportació al taller a partir de les següents qüestions:

- 1) Quin principi, relat, reflexió, aportació, modelització... – avançat per un referent espiritual en tant que eina o exemple de cura del logos – consideres fonamental i/o peculiar de la teva tradició?
- 2) De quina manera afecta o afectaria pràcticament el dia a dia de la comunicació i de la cerca de convergència interpersonal?
- 3) Quines implicacions te en la recerca d'un discurs espiritual i de condicionament social que apunta a ser comú i plural al mateix temps?
- 4) Quines propostes terminològiques i/o conceptuals específiques pots avançar per a formular un discurs que s'adreci eficaçment a la societat laica contemporània?